

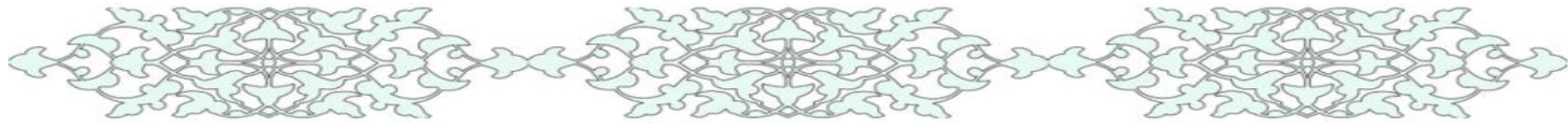

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

عنوان: آرد

مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

شهریور ۱۴۰۲

شناسنامه گزارش

عنوان:

بررسی صنعت آرد

مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

تهیه کنندگان: نجمه سوری ناصری

ناظر: شهرام عیدی زاده

واژگان کلیدی: آرد، گندم، چالش آرد، واردات آرد ایران، صادرات آرد ایران

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۲

نشانی: مشهد مقدس - خیابان امام خمینی - جنب باغ ملی - ساختمان اتاق بازرگانی - کد پستی: ۹۱۳۷۷۳۴۱۹۵

فهرست مطالب

- تاریخچه صنعت آرد
- بررسی وضعیت صنعت آرد در ایران
  - صادرکنندگان آرد به ایران
  - واردکنندگان آرد از ایران
  - جریان کار صنعت آرد
  - شش حلقه اصلی در زنجیره تأمین گندم، آرد و نان
  - جهش هزینه تولید آرد
  - سامانه آرد
- بررسی وضعیت گندم
  - اهمیت و جایگاه گندم در اقتصاد کشور
  - ضرورت ایجاد اختلاط گونه های مختلف گندم
  - سیمایی از وضعیت موجود شبکه بازرگانی و توزیع گندم و آرد
  - شرایط لازم دستیابی به صرفه جویی و کاهش خسارات ذخیره گندم و آرد
  - چالش های تامین آرد
  - اختلاف قیمت آرد یارانه ای و هزینه تمام شده آن چه چالش هایی را پدید آورده است؟
  - نکات تکمیلی

مقدمه

بخش مهمی از نیاز غذایی خانوار از گندم و فرآورده های آن، به ویژه نان، تامین میشود. هرچند سهم مصرف گندم و فرآورده های آن برای کلیه دهک های هزینه و در آمدی یکسان نیست، ولی برآورده ها نشان میدهد که سهم فرآورده ای گندم به تنهایی ۴۷٪ از انرژی مصرفی خانوار را به عهده دارد.

بدون احتساب رقم خود مصرفی که سهم ناچیزی را تشکیل می دهد، تقریباً کل عرضه گندم و آرد به عهده دولت است. بنابراین دولت انحصار بازار گندم را به طور دو جانبه در اختیار دارد. هم انحصارگر خرید و هم انحصارگرفروش آن است. هر چند قانونی برای انحصار دولت وضع نشده ولی عمل اشباع بازار جا و توانی برای رقابت بخش خصوصی نگذاشته است. برای. وظیفه تامین مصرف آحاد مردم سبب شده که در بعد زمانی و مکانی بازار همیشه اشباع شود.

پیش بینی می شود رقم کل اشتغال در بازار گندم، آرد و نان (اعم از بخش دولتی و خصوصی) به بیش از ۱/۲ میلیون نفر برسد. ملاحظه می شود که این رقم نسبت به کل شاغلان کشور (۱۴/۵۷ میلیون نفر)، رقم قابل توجهی است و دال بر ارتزاق و سهم بری حدود ۵ میلیون نفر جمعیت کشور از ارزش افزوده بازار گندم، آرد و نان است.

تولید ارزشی صنایع آرد برای مصرف کنندگان و با توجه به فعالیتی که صنعت آرد در زمینه ی امنیت غذایی و ایمنی آن در ایران انجام می دهد، همچنین، مشکلات عمده ای که در این صنعت وجود دارد، نیازمند نگاهی ویژه و خاص است.

این گزارش با نظرات و همکاری انجمن صنفی کارخانجات آرد استان های خراسان رضوی، شمالی، جنوبی تدوین شده است.

تاریخچه صنعت آرد در ایران

شرکت آرد آذر گندم در سال ۱۳۸۳ تأسیس و در سال ۸۹ به بهره برداری رسیده است. این واحد با سرمایه ای بالغ بر ۱۲۰ میلیارد ریال با مشارکت بانک صنعت و معدن توسط بخش خصوصی در زمینی به مساحت ۱۶۰۰۰ متر مربع و با زیربنای ۱۱۰۰۰ متر مربع احداث گردیده که شامل سالن تولید در ۶ طبقه بوده و دارای سیلوهای ذخیره گندم به ظرفیت ۳۰۰۰ تن و ذخیره سازی آرد به میزان ۱۰۰۰ تن می باشد. همچنین طرح احداث سیلوی ۲۵ هزار تنی نگهداری گندم را در دست اقدام دارد. ظرفیت تولید ۲۵۰ تن در فاز اول و ۵۰۰ تن آرد در ۲۴ ساعت در فاز دوم می باشد. ماشین آلات به کار رفته در این واحد ساخت کشور ایتالیا بوده طراحی، ساخت، نصب و راه اندازی کارخانه بعهده پدرم آقای جعفر اسداله زاده و جناب آقای مهندس محمدرضا اسداله زاده ساخت کلیه ماشین آلات بوجاری توسط ایشان صورت گرفته است. ایشان با بیش از چهار دهه سابقه در ساخت ماشین آلات کارخانجات آرد، نصب و راه اندازی اکثرا کارخانجات آرد کشور را بعهده داشته است. همچنین پدر ایشان زنده یاد آقای عادل اسداله زاده با هفتاد سال سابقه در ساخت قطعات و ماشین آلات آرد سازی از پیشکسوتان صنعت آرد کشور بوده و همکار و شریک شرکت بولر آلمان در ایران بودند.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

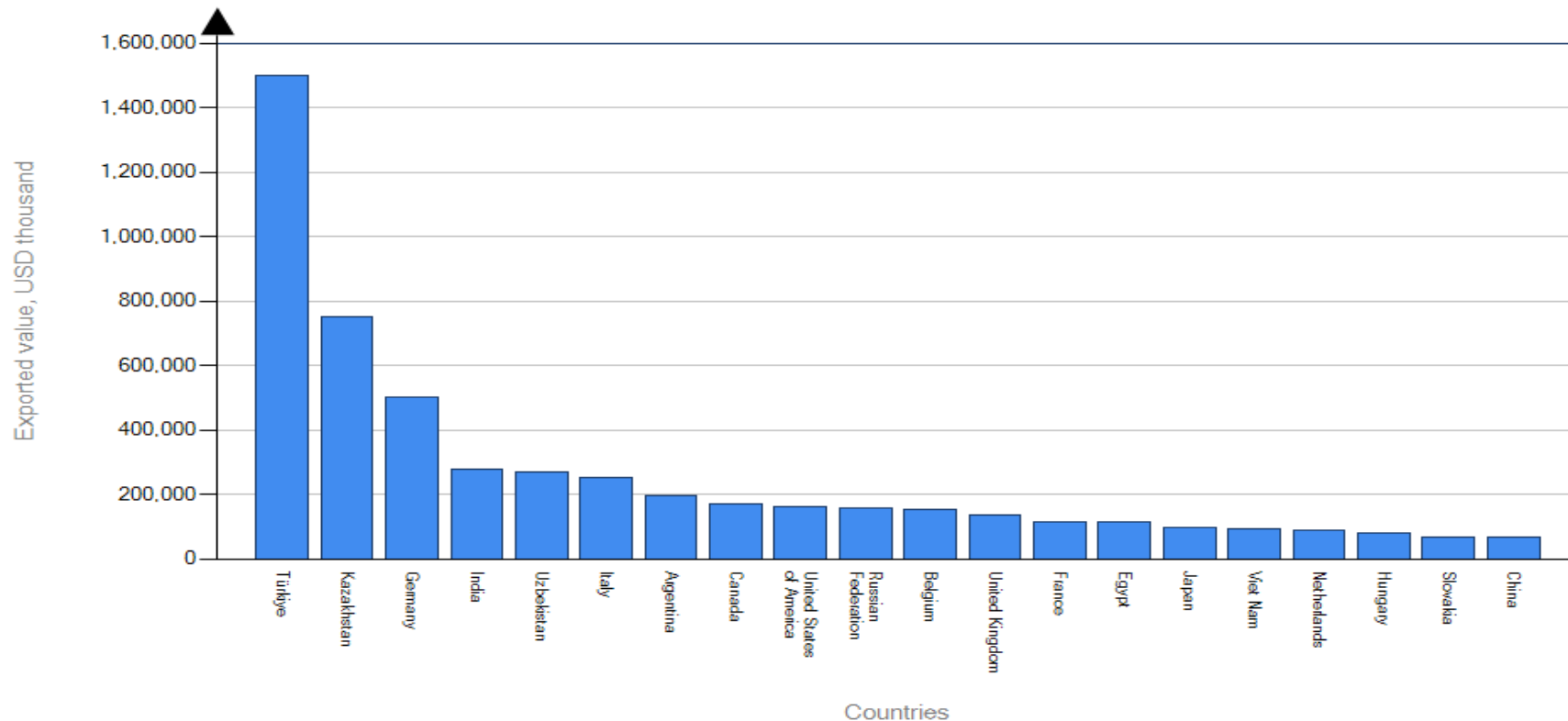
بررسی وضعیت صنعت آرد در ایران

صادرکنندگان آرد به ایران

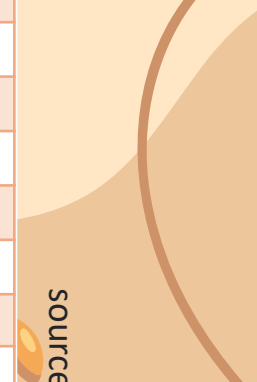
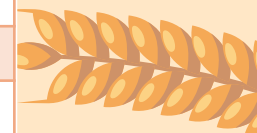
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
تهران رضوی

List of exporters for the selected product in 2022
Product : 1101 Wheat or meslin flour

بیشترین صادرات آرد به ایران از ترکیه به میزان ۱۴۹۷۹۰۳ دلار و قزاقستان
به میزان ۷۵۳۰۱۷ دلار است

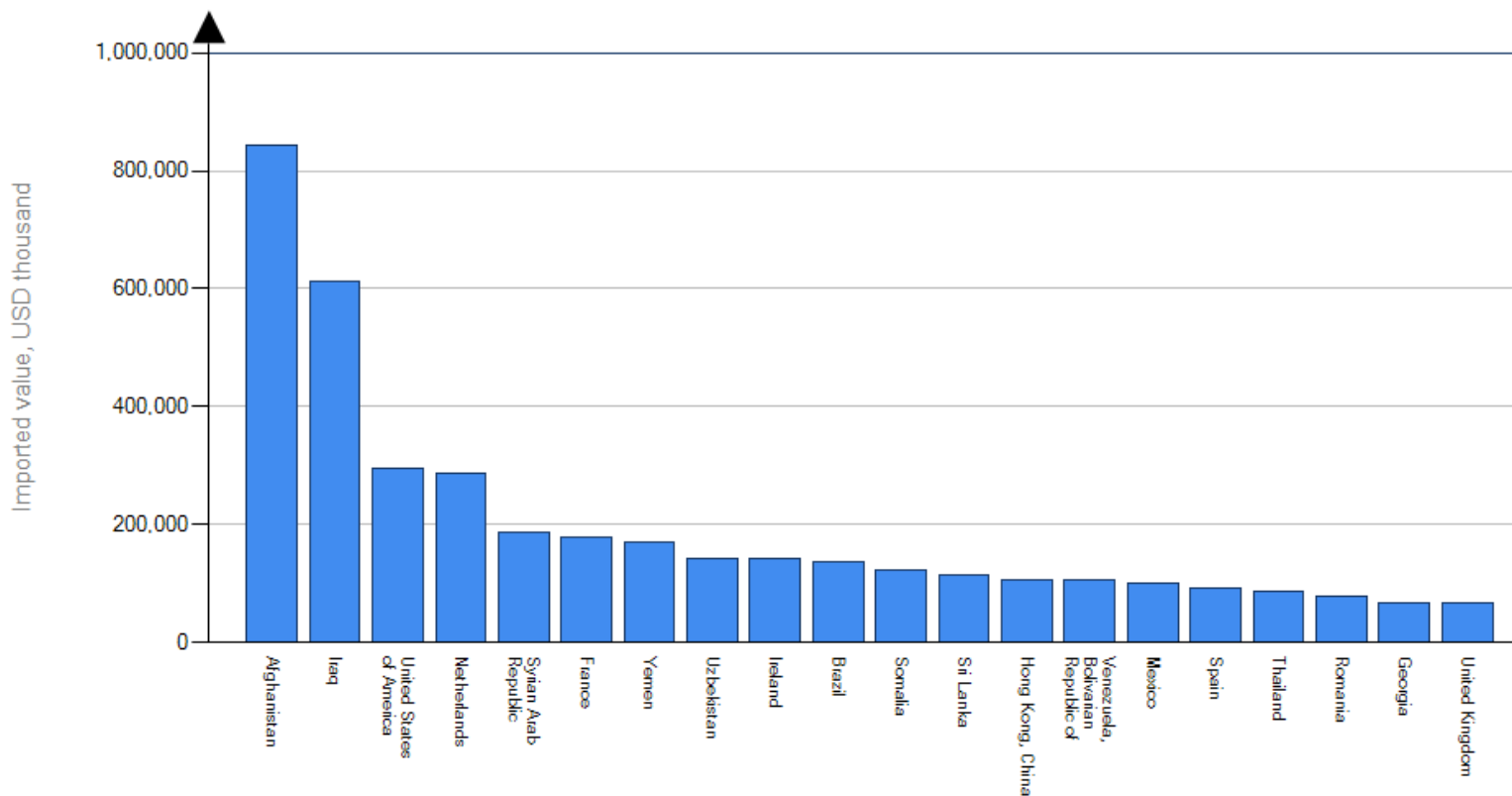
source:TRADE MAP

کشور	رتبه بندی کشورهای شریک در واردات جهانی	سهم کشورهای شریک در واردات جهانی (%)	رشد کل واردات در ارزش کشورهای شریک بین ۲۰۱۸-۲۰۲۲ (%)	میانگین فاصله بین کشورهای شریک و همه بازارهای عرضه کننده آنها (کیلومتر)	میزان تمرکز کشورهای تامین کننده (کشورهای شریک)
اکراین	149	0.02	6	1836	0.52
هند	140	0.04	8	2179	0.32
افغانستان	1	13.5	15	1249	0.53
عراق	2	9.8	3	1193	1
ایالات متحده آمریکا	3	4.7	8	5292	0.33
هلند	4	4.6	8	378	0.47
سوریه	5	3	13	526	0.68
فرانسه	6	2.9	8	860	0.39
یمن	7	2.7	10	2977	0.82
ازبکستان	8	2.3	7	816	0.9
ایرلند	9	2.3	10	588	0.58
برزیل	10	2.2	3	2372	0.73
سومالی	11	2	14	3981	0.39
سريلانکا	12	1.8	203	4011	0.4
چين	13	1.7	0	1773	0.25
ونزوئلا	14	1.7	36	9052	0.73
مکزیک	15	1.6	5	1737	0.97
اسپانيا	16	1.5	16	1374	0.2
تایلند	17	1.4	2	2569	0.32
رومانی	18	1.3	14	513	0.38
گرجستان	19	1.1	89	1576	0.96
انگلیس	20	1.1	12	2208	0.18
بلژیک	21	1.1	14	364	0.22
بولیوی	22	1.1	-9	1717	0.98

واردکنندگان آرد از ایران

List of importers for the selected product in 2022
Product : 1101 Wheat or meslin flour

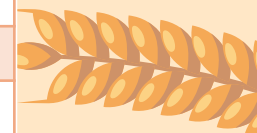

بزرگترین وارد کنندگان آرد ایران کشورهای افغانستان به میزان ۸۴۲۷۱۱ دلار و عراق به میزان ۶۱۳۱۹۹ دلار هستند

source:TRADE MAP

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

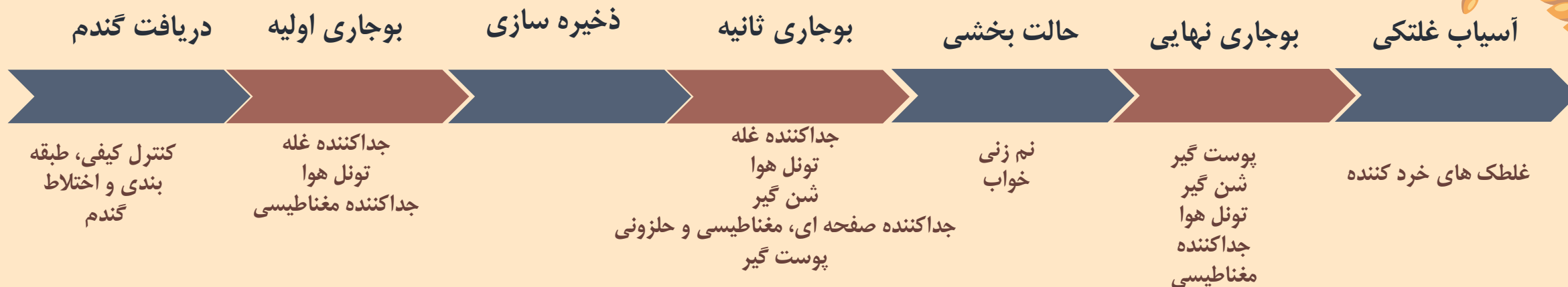

کشور	رتبه بندی کشورهای شریک در واردات جهانی	سهم کشورهای شریک در واردات جهانی (%)	رشد کل واردات در ارزش کشورهای شریک بین ۲۰۱۸- ۲۰۲۲ (%)	میانگین فاصله بین کشورهای شریک و همه بازارهای عرضه کننده آنها (کیلومتر)	میزان تمرکز کشورهای تامین کننده کشورهای شریک
اکراین	149	0.02	6	1836	0.52
هند	140	0.04	8	2179	0.32
افغانستان	1	13.5	15	1249	0.53
عراق	2	9.8	3	1193	1
ایالات متحده آمریکا	3	4.7	8	5292	0.33
هلند	4	4.6	8	378	0.47
سوریه	5	3	13	526	0.68
فرانسه	6	2.9	8	860	0.39
یمن	7	2.7	10	2977	0.82
ازبکستان	8	2.3	7	816	0.9
ایرلند	9	2.3	10	588	0.58
برزیل	10	2.2	3	2372	0.73
سومالی	11	2	14	3981	0.39
سريلانكا	12	1.8	203	4011	0.4
چین	13	1.7	0	1773	0.25
ونزوئلا	14	1.7	36	9052	0.73
مکزیک	15	1.6	5	1737	0.97
اسپانیا	16	1.5	16	1374	0.2
تایلند	17	1.4	2	2569	0.32
رومانی	18	1.3	14	513	0.38
گرجستان	19	1.1	89	1576	0.96
انگلیس	20	1.1	12	2208	0.18
بلژیک	21	1.1	14	364	0.22
بولیوی	22	1.1	-9	1717	0.98

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
تهران رضوی

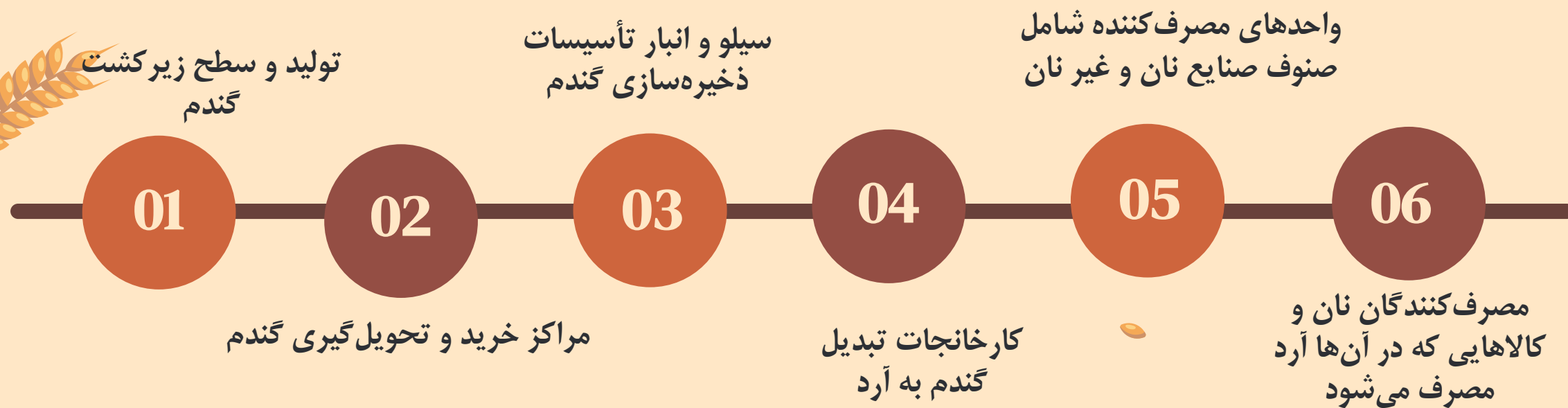
جریان کار صنعت آرد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

در ایران شش حلقه اصلی در زنجیره تأمین گندم، آرد و نان داریم :

چرا هزینه تولید آرد جهش یافت؟

الف) رشد قیمت نهاده‌های تولید گندم از جمله کودهای شیمیایی

ب) خشکسالی جهانی

ج) رشد تقاضای احتیاطی کشورهای مختلف برای ذخیره گندم

د) رشد هزینه های حمل و نقل و ترانزیت بین الملل

- از آنجا که سهم گندم واردتی ایران در سبد گندم کشور در مجموع بیش از ۶۰ درصد است و برای جلوگیری از قاچاق گندم تولیدی کشور و نیز افزایش انگیزه تولید گندم توسط کشاورز و همچنین ممانعت از تبدیل شدن گندم ارزان داخلی به خوراک دام ها، دولت ناچار است قیمت خرید تضمینی گندم را افزایش دهد تا خودکفایی داخلی تا حدی تضمین و امنیت غذایی کشور در مخاطره قرار نگیرد. پس بنابراین هر دو بخش سبد گندم کشور یعنی هم بخش وارداتی و هم بخش تولید داخلی با افزایش قیمت مواجه خواهند شد، و طبیعتاً هزینه تمام شده آرد را برای کشور ما افزایش خواهد داد.

اهداف ایجاد سامانه آرد

- ❖ کنترل چرخه فروش گندم.
- ❖ شفافیت در میزان تولید و فروش کارخانه ها.
- ❖ حذف واسطه گری های غیر لزوم در صنعت آرد کشور.
- ❖ تحلیل جامع روی محصولات تولیدی کارخانه ها و حجم معاملات مربوطه.
- ❖ نظارت مالی بر کلیه تراکنش های فروشنده و خریدار.
- ❖ دسترسی آزاد متقاضیان آرد به محصولات کلیه کارخانه های آرد سراسر کشور.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

بررسی وضعیت گندم

اهمیت و جایگاه گندم در اقتصاد کشور

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

ردیف	تعریف شاخص	رقم	توضیح
۱	سهم انرژی مصرفی خانوار از فرآورده های گندم	٪ ۴۷	از غلات ٪۶۰
۲	سهم مصرف گندم کشور در جهان	٪۵/۲	جمعیت ٪۱ جهان
۳	سهم یارانه گندم، آرد و نان در کل یارانه پرداختی دولت	٪ ۵۳	در سال ۱۳۷۸ به ٪۷۵ رسید
۴	سهم تقاضای خدمات حمل و نقل برای گندم	٪ ۱۰ ٪ ۵/۷	با احتساب حمل و نقل درون استانی بدون احتساب حمل و نقل درون استانی
۵	سهم واردات گندم از کل واردات کشور (سال ۱۳۷۸)	٪ ۲۷	در سالهایی که خرید داخلی افزایش می یابد این رقم کاهش می یابد
۶	سهم سطح زیر کشت از زمینهای کشاورزی برای گندم	٪۴۰	
۷	سهم اشتغال بخش کشاورزی در زیر بخش گندم	٪ ۳۳	نسبت به کل اشتغال ٪۸ است
۸	سهم جمعیتی که از قبل گندم، آرد و نان ارتزاق می کنند نسبت به کل جمعیت کشور	٪ ۵/۷	

شیخی (۱۳۸۲)

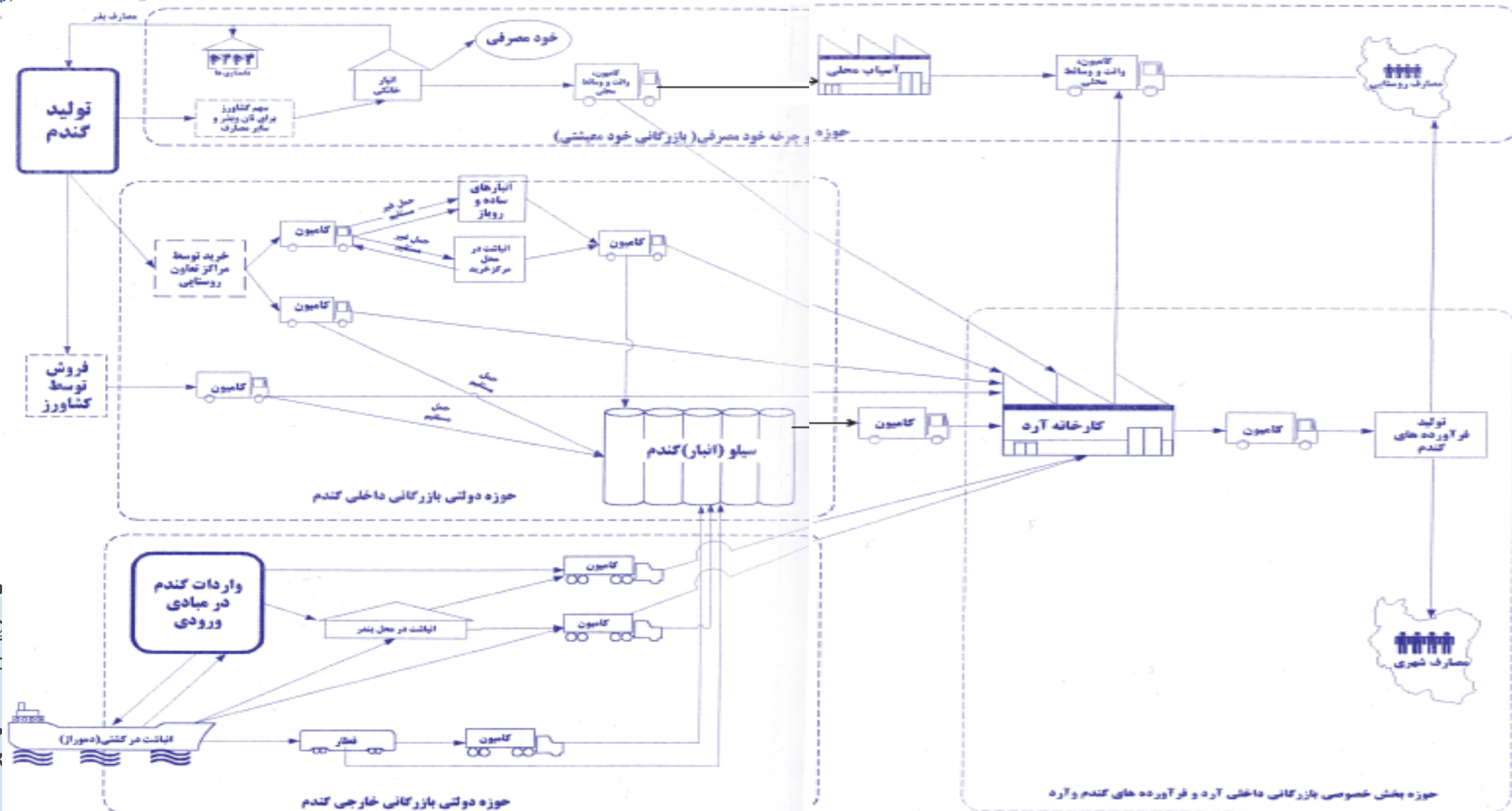
ضرورت ایجاد اختلاط گونه های مختلف گندم

با توجه به اختلاف درجه پروتئین و همین طور سایر املاح شیمیایی انواع گونه ها در مناطق مختلف، یکدیگر از الزامات ذخیره سازی و احداث فضا و ظرفیت ذخیره سازی ضرورت ایجاد اختلاط انواع گونه ها برای استحصال آرد و نان مناسب است. مثلاً بعضی از انواع گندم تولید داخلی دارای ۱۴٪ پروتئین هستند. درمقابل گندم هایی نیز با ۷ تا ۸ درصد پروتئین تولید می شوند. این اختلاف گاهی در یک محدوده کوچک جغرافیایی دهستان نیز اتفاق می افتد. به علاوه اختلاف زمانی برداشت بین مناطق گرمسیر و سردسیر کشور به ۳ ماه میرسد. لذا، در شرایطی که امکان نگهداری گونه های تازه برداشت شده نباشد، اختلاط گونه های ۳ ماهه با تازه برداشت شده نیز تا حدودی از تلفات و ضایعات آرد و نان جلوگیری خواهد نمود. با توجه به این که بخشی از گندم مورد نیاز از طریق واردات تامین میشود اختلاط گونه های داخلی و خارجی نیز از دوجنبه اقتصادی خواهد بود

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
تهران رضوی

سیمایی از وضعیت موجود شبکه بازرگانی و توزیع گندم و آرد

شبینی (۱۳۸۲)

سیمایی از وضعیت موجود شبکه بازرگانی و توزیع گندم و آرد

آیین بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

وظایف بخش حمل و نقل مشترکاً توسط بخش دولتی و خصوصی تامین میشود. به عبارت دیگر بخشی از وسائل حمل و نقل جادهای متعلق به دو شرکت وابسته به دولت است که به ویژه در امر انتقال گندم از مبادی ورودی (بنادر) کشور به مراکز شهری و نیز در امر توزیع آرد اشتغال دارند. این دو شرکت در مواقع لزوم بخشی از خدمات حمل و نقل را نیز به بخش خصوصی واگذار می کنند.

در چرخه مورد نظر تنها بخش اعظمی از تاسیسات ذخیره سازی (سیلو و انبار) تحت تملک دولت هستند. کارخانه های آرد، واحدهای فرآوری گندم، آرد و نان، مزارع کشت گندم همگی تحت تملک بخش خصوصی قرار دارند. بنابراین انحصار دولت به مفهوم تملک انحصاری تاسیسات کل سیستم و فرایند نیست.

در زمان پس از برداشت، غلات دست خوش تغییرات بیوشیمیایی معروف به (Aging) یا تغییر عمر می شوند. تغییراتی پیچیده ای که کربوهیدرات ها، لیپیدها و پروتئین ها رخ می دهد که حاصل آن سفت شدن (Firming) بافت آنها می شود. مثلاً در برنج به هنگام پختن این موضوع بروز پیدا می کند و در آرد استعداد حبس گاز افزایش می یابد. برای اغلب مصرف کنندگان اثرات این تغییرات مطلوب هستند. اگر متغیر درجه مقبولیت مصرف کننده از یک محصول غله را در برابر سن غله، پس از برداشت به صورت نمودار نشان بدهیم ملاحظه خواهد شد که در طول زمان با افزایش سن غله درجه مقبولیت همچنان بالا می رود تا مقطع خاصی به درجه و حد کمال خود خواهد رسید و از آن به بعد حالت کاهندهای میگیرد. اکثریت شاغلین باتجربه در بخش تولید نان از پدیده ریزش خمیر و تلفات نان در فصل تابستان به دلیل تازه بودن گندم و آردشکایت می کنند. این عارضه باعث می شود تا برای مقابله با ریزش خمیر و تلفات نان سهم مصرف نمک حتی تا چند برابر افزایش یابد.

شرایط لازم دستیابی به صرفه جویی و کاهش خسارات ذخیره گندم و آرد

صرف نظر از مشکلات دیگر حاکم بر بازار، خسارات ناشی از کمبود فضای ذخیره سازی به سه شکل کلی بروز کرده است.

- پرداخت هزینه های زائد که آثار آن بر بودجه جاری دولت مشهود است.

- ضایعات و تلفات کمی گندم، آرد و نان.

- ضایعات و تلفات و نازل بودن کیفیت گندم، آرد و نان.

برای اجتناب از خسارات فوق الذکر رعایت شرایطی لازم است. این شرایط عبارتند از:

الف - برنامه ریزی زمانی و مکانی احداث ظرفیت بر اساس الگوی بهینه ذخیره سازی.

ب - انتخاب اصلح نوع پروژه ها.

ج - اصل کمینه سازی توأم هزینه های عملیات بازرگانی گندم، آرد و نان.

د- انتخاب مقیاس پروژهها در چهارچوب الگو براساس کمینهسازی هزینههای ساخت و بهرهبرداری.

ه - انتخاب نوع پروژه ها متناسب با شرایط منطقه.

و - ارزیابی احداث پروژه ها قبل از احداث.

ز - مکان یابی اقتصادی با استفاده از الگوهای ریاضی.

ح - مکانیابی صحیح فنی پس از مکانیابی اقتصادی.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

چالش های تامین آرد

انحصار دولت در بخش آرد و گندم

❖ انحصار گندم، آرد و نان از سوی دولت و نظارت و مداخله کامل دولت در خرید و فروش و واردات این صنعت.

ارجاع بخش خصوصی توسط مسئولین به دستگاه های متعدد در حوزه واردات آرد

نباید واردات گندم تنها در اختیار یک شرکت دولتی قرار بگیرد. بهتر است دولت اجازه دهد مثل روال گذشته گندم با کیفیت معمول و با قیمت مناسب توسط بخش خصوصی هم وارد شود. کارخانجات آرد سازی هم باید نیاز خود را اعلام کرده و گندم بخرند. پیامد نخست واردات گندم توسط بخش خصوصی توسعه صادرات آرد ایرانی است. (خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۸)

واگذاری مسئولیت تامین گندم و آرد مورد نیاز صنف و صنعت استان ها به بخش خصوصی (کارخانه های آرد استان) به عنوان پایلوت کشور

سامانه های تولید و توزیع آرد

❖ در اکثر موارد سامانه سیفا در بحث خرید آرد کارایی لازم را نداشته و دستگاه های نظارتی نیز در این زمینه سختگیری های بسیاری اعمال می کنند

❖ سامانه خرید صرفا برای مدت کوتاهی باز است و به سرعت بسته می شود.

❖ برای خرید گندم علاوه بر مکاتبه و ثبت در سامانه، ثبت سفارش در تهران انجام می گیرد و سوال اینجاست که کاربرد سیستم نرم افزاری در این میان چیست؟

❖ در بحث تولید و توزیع آرد ۷ سامانه وجود دارد که یک روز این سامانه ها باز و یک روز بسته است و این مساله چالش آفرین شده و تمامی این مسائل ناشی از سوء مدیریت در این بخش

❖ براساس ارزیابی ها ۱۲ هزار و ۵۰۰ تن نیاز آرد استان خراسان رضوی در ماه است. به لحاظ قانونی خرید و فروش آرد باید از طریق سامانه انجام بگیرد و براساس بررسی های صورت گرفته این سامانه تاکنون بیشتر از ۴ هزار تن یعنی یک سوم آرد مورد نیاز فروش نداشته است و دو سوم آرد مورد نیاز باید از طریق بازار آزاد خرید و فروش شود.

حمل گندم

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

- ❖ خرید گندم استان خراسان رضوی از دوردست ترین مناطق از جمله بندرعباس و چابهار
- ❖ هزینه حمل گندم از این مبادی تا استان خراسان رضوی بسیار بالاست
- ❖ حمل گندم ۲۶ روز الی ۱ ماه زمان می برد
- ❖ در بسیاری موارد اتمام گندم مورد نیاز

نظر به اینکه روند انجام همه فرایندهای خرید، واگذاری و نظارت ها در تامین آرد مورد نیاز به طور متمرکز در تهران انجام می شود و ادارات کل غله و دستگاه های مرتبط هیچ گونه اختیاری ندارند، لازم است اموری که موجب تسریع و کاهش هزینه های مربوطه می شود، به استان ها تفویض گردد.

با توجه به افزایش هزینه های آسیابانی کارخانجات آرد که متاثر از الزامات دولتی، عدم تغییر قیمت های طی سنوات اخیر و در سمت دیگر، رشد هزینه دستمزد و حمل و نقل بوده؛ لذا موضوع جبران هزینه ها از سوی دولت در قالب تامین اعتبار و محاسبه سطح هزینه ها از سال ۱۳۹۷ (که نرخ آزاد تغییر ننموده است) پیگیری شود.

جبران هزینه آرد سازان

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

❖ صنعت آرد کشور در وضعیت خوبی قرار ندارد. سال گذشته بر اساس مصوبه ستاد تنظیم بازار که حاصل یک کار مطالعه شده بود، به منظور جبران هزینه‌های آسیابانی، قیمت سبوس آزاد شد تا کارخانجات، سبوس را به قیمت آزاد به فروش برسانند. آرد تولیدی کارخانجات با قیمت ثابت و بدون تغییر از سال ۱۳۹۳ به مصرف‌کنندگان عرضه می‌شود؛ بنابراین مقرر گردید جهت جبران هزینه‌های اضافه شده از طریق فروش سبوس به قیمت آزاد، این نقصان برطرف گردد، اما با تغییر دولت وزیرجهاد کشاورزی، دستور ابطال مصوبه ستاد تنظیم بازار در مورد سبوس را صادر و وعده‌هایی مبنی بر پرداخت مطالبات سال ۹۹ ظرف ۲ هفته و پرداخت سریع هزینه‌های جبرانی سال ۱۴۰۰ را در قالب مصوبه شورای قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی ابلاغ نمودند که صد البته مانند همه وعده‌های وزارت جهاد کشاورزی عملیاتی نشد.

تعریف ردیف بودجه مستقل برای جبران خسارت تولیدکنندگان آرد میتواند به جبران هزینه آرد سازان کمک کند.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

سیاست گذاری در بخش آرد و نان

❖ تصمیم گیرنده و سیاستگذار واحدی در خصوص بحث آرد و نان در کشور وجود ندارد.

تصدی این مساله یا باید به وزارت جهاد کشاورزی یا شرکت بازرگانی دولتی واگذار شود اما شفاف گردد که کدام بخش در این حوزه تولی گری دارند.

(اتاق خراسان رضوی ۱۴۰۲)

یارانه در بخش آرد و نان

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

❖ در سال های اخیر سهم یارانه گندم و نان به حدود ۵۳٪ کل یارانه های پرداختی دولت رسیده است. در سال ۱۳۷۸ این رقم حتی به ۷۵٪ کل یارانه های پرداختی رسیده بود. باید یارانه بخش آرد و نان حذف شود و این یارانه به طور مستقیم به خود مردم پرداخت شود که این مساله هم در کیفیت نان و هم در حوزه رقابت پذیری تاثیرگذار است. اگر بحث یارانه آرد و نان حذف می شد و به سمت کالابرگ حرکت می کردیم، تولیدکننده با چالشی در این عرصه مواجه نبود.

تأمین گندم مرغوب

❖ ۳۰ تا ۳۵ درصد گندم کشور ما مرغوب است و ظرفیت تبدیل شدن به آرد با کیفیت را دارد و مابقی آن متوسط و ضعیف است بنابراین بحث تأمین گندم کیفی یکی از دلایل واردات این محصول به شمار می‌رود، اما متأسفانه عدم رتبه‌بندی و برنامه‌ریزی در فصل خرید موجب می‌شود که گندم‌های ضعیف وارد کارخانه‌های آرد شوند.

دولت باید برای واردات گندم زمان‌بندی و برنامه دقیق داشته باشد، دولت باید طوری زمان‌بندی کند که همواره گندم وارداتی در فصول مختلف در سیلوها نگهداری شوند تا قبل از اتمام موجودی گندم به همراه گندم‌های داخلی، اختلاط شوند تا بتوان محصول کیفی از آن تولید کرد.

اتاق بازرگانی، صنایع، مصاد و کشاورزی
خراسان رضوی

اصلاح قیمت گندم، آرد، نان

- ❖ تعیین قیمت ۱۵ هزار تومان برای خرید تضمینی گندم در سال ۱۴۰۲ بر خلاف قانون "اصلاح قانون خرید محصولات اساسی کشاورزی مصوب ۱۳۹۹"، تناسبی با نرخ تورم و قیمت جهانی آن ندارد.
- ❖ قیمت گندم، آرد و نان یک زنجیره است و باید اصلاح شود. قیمت گذاری ناصحیح آرد نوع ۱ و نوع ۲
- ❖ همچنین هزینه‌هایی که از سوی دولت به صورت مابه تفاوت به کارخانه‌داران تولید آرد پرداخت می‌شود با تأخیر زیاد صورت می‌گیرد.
- تجدید نظر در قیمت گذاری با توجه به تورم سالیانه و افزایش هزینه های (انرژی، دستمزد و سایر هزینه سربار جاری) پروسه قیمت گذاری و تولید نان از انحصار دولت خارج شود و دولت فقط نقش نظارتی داشته باشد.

ظرفیت خالی کارخانجات آرد استان خراسان رضوی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

❖ توقف صدور مجوز موافقت اصولی کارخانه آرد جدید با وجود ۳۲ کارخانه آرد در استان خراسان رضوی با ظرفیت تولید بیش از ۲/۳ میلیون تن که در حال حاضر با ۳۰ درصد ظرفیت فعال میباشد.

از طریق دو وزارتخانه صمت و جهاد کشاورزی و همچنین اداره کل غله و شرکت مادر تخصصی دولتی، موضوع پیگیری شود تا برای این قبیل کارخانجات مجوز عبور موقت گندم صادر گردد.

صادرات آرد

آبان بارگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

بازار خوبی برای آرد ایران در افغانستان و کشورهای حوزه خلیج فارس فراهم است. از آنجایی که کارخانجات آرد خراسان دارای ظرفیت خالی هستند، می توان با وارد کردن بخشی از گندم مورد نیاز این کارخانجات، آرد تولیدی را به این کشورها صادر نمود و بهره وری اقتصادی را رقم زد. این اقدام از نظر اقتصادی نیز تاثیر مهمی در پویاسازی صنایع ما خواهد داشت.

عراق یکی از بزرگترین واردکنندگان آرد در جهان است. این کشور به عنوان بزرگترین بازار صادراتی آرد دنیا شناخته می شود و در عمل، عراق و افغانستان مقام های اول و دوم را در واردات آرد جهان به خود اختصاص می دهند. متأسفانه بخش عمده ای از بازار عراق در اختیار ترکیه قرار دارد. سهم ترکیه از بازار آرد عراق بیش از ۹۰ درصد است. ترکیه برای توسعه صادرات آرد خود به عراق از گندم روسیه استفاده می کند، آن را در خاک خود آسیاب کرده و به همسایه جنوبی اش صادر می کند. ایران هم شرایط ژئوپولیتیکی مشابه ایران دارد اما ایران در افزایش سهم خود در بازار عراق ناکام است، به سیاست گذاری های اشتباه در کشور باز می گردد. ظرفیت آردسازی در ایران بالاست و عراق هم بازار خوبی برای آرد ایرانی است. این فرصت را نباید نادیده گرفت.

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

اختلاف قیمت آرد
یارانه‌ای و هزینه تمام
شده آن چه چالش‌هایی
را پدید آورده است؟

۱. **قاچاق آرد یارانه‌ای از کشور:** باتوجه به اینکه اختلاف قیمت هر کیلوگرم آرد یارانه‌ای و آرد در کشورهای همسایه به حدود ۱۲ هزار تومان میرسد، هر وانت نیشان حاوی ۲ تن آرد میتواند ۲۴ میلیون سود برای قاچاق‌چیان به همراه داشته باشد. در همین راستا آمارهای ارائه شده از سوی نیروی انتظامی و سردار اشتری فرمانده این نیرو نیز همین تحلیل را تأیید میکند و حاکی از رشد قاچاق آرد در سال ۱۴۰۰ به میزان ۲۰۰۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۹ و معادل بیش از ۳۵۰ هزار تن است. لازم به ذکر است این مقدار آمار آردهای قاچاقی کشف شده است و برخی برآوردها نشان میدهد این تنها ۳۰ درصد کل قاچاق آرد کشور است.
۲. **فروش آرد یارانه‌ای به قیمت آزاد:** هر کیسه آرد ۴۰ کیلویی یارانه‌ای قیمتی معادل ۳۵ و ۳۶ هزار تومان دارد در حالیکه آرد آزاد در بازار حدود ۶۰۰ هزار تومان معامله میشود. بدیهی است که این اختلاف قیمت هر دریافت‌کننده آرد یارانه‌ای را به استفاده از این سود هنگفت تشویق میکند.
۳. **صادرات یارانه مردم ایران به کشورهای همسایه:** باتوجه به اختلاف فراوان قیمت آرد یارانه‌ای اعطایی به صنایع کشور و قیمت آرد در کشورهای همسایه طبیعتاً هزینه تولید فرآورده‌های مختلف بر پایه گندم و آرد مثل ماکارونی، بسکویت، شیرینی و ... در کشور ما شدیداً کمتر از کشورهای همسایه است بنابراین علاوه بر قاچاق حتی صادرات رسمی محصولات مذکور به کشورهای همسایه با نرخ‌های پایین‌تر برای فروش بیشتر به معنای شکل‌گیری پدیده عجیب صادرات یارانه و بهره‌مندی مردمان کشورهای دیگر از یارانه دولت در کشور ماست.
۴. **ضربه به اعتبار تولیدکنندگان رسمی کشور:** همین اختلاف قیمت یارانه‌ای و آزاد در گندم و آرد و به تبع آن محصولات تولید شده از این نهاده‌ها باعث شده است عملاً تولیدکنندگان اعم از نانوایان سنتی تا صنعت‌داران ماکارونی تشویق شوند به بهره‌مندی از این رانت بزرگ به جای توسعه بهره‌وری در تولید خود.
۵. **عدم امکان برقراری عدالت میان مردم:** از آنجا که دولت معادل اختلاف قیمت ناشی از هزینه تمام شده آرد و گندم و نرخ فروش آرد به صنایع را عملاً دچار عدم النفع میشود، بنابراین در صورت در دسترس بودن این مبلغ هنگفت که فقط برای صنعت تا ۳۰ هزار میلیارد تومان تخمین زده میشود، دولت میتواند این عواید را به دهک‌های کم درآمد در قالب‌های مختلف نقدی و اعتباری و مالی و ... تخصیص دهد تا جریان یارانه به فلسفه حقیقی خودش که جریان یافتن از سمت پردرآمدها به سمت کم‌درآمدهاست محقق شود. در حالیکه اکنون پرمصرف‌ها از یارانه بیشتری روی قیمت نان و فرآورده‌های مربوطه منتفع میشوند.

۶. کسری بودجه و تحمیل تورم به مردم: از آنجا که دولت با کسری بودجه جدی در بخش بودجه عمومی روبروست، این مدل اعطای یارانه به صورت ناعادلانه و یکسان روی قیمتها به همه مردم اعم از پردرآمدها و کم درآمدها باعث میشود کسری منابع بودجه این بار از محل عدم النفع شدید دولت از اعطای یارانه های قیمتی، تشدید شود و کسری بودجه از راه خلق پول پر قدرت بانک مرکزی و به تبع آن ایجاد تورم تأمین شود. در صورتیکه میتوان با حذف یارانه پردرآمدها که ناشی از نرخ نازل محصولاتی چون ماکارونی است، کم درآمدها را بیش از پیش مورد حمایت هدفمند قرار داد و نیز بخشی از منابع آزاد شده را نیز صرف کسری بودجه دولت کرد تا از محل کاهش تورم از این ناحیه نیز بار اقتصادی روی دوش کم درآمدها کمتر شود.

۷. کاهش قدرت بانک مرکزی: اعطای ارز ۴۲۰۰ به واردکننده برای واردات گندم با هدف کاهش هزینه های تولید آرد و به دنبال آن ارزان سازی فرآورده های مربوطه علاوه بر چالش های قبلی، از آنجا که این ارزها از ارزهای نفتی تأمین میشوند و به دلیل رشد قیمت های جهانی پیش بینی میشود به بیش از ۲۰ میلیارد دلار ارز برای واردات مبتنی بر ۴۲۰۰ در سال ۱۴۰۱ نیاز داشته باشیم، بنابراین باعث از بین رفتن ارزهای با کیفیت و در دسترس بانک مرکزی شده و متعاقباً قدرت بانک مرکزی در بازسازی در بازار ارز را شدیداً کاهش میدهد.

۸. در معرض فساد قرار گرفتن کارمند دولتی: اعطای ارز ۴۲۰۰ برای واردات کالاها و از جمله گندم و یا اعطای آرد یارانه ای به صنایع یا ناوایی ها به دلیل اختلاف نرخ فاحش با بازار آزاد، طبیعتاً تقاضای دلالتی برای دریافت این ارزهای ۴۲۰۰ تومانی یا محصول نهایی مثل آرد را به هر قیمتی افزایش میدهد و بنابراین میتواند زمینه فساد و تبانی با دلال را برای مسئول محترم دولتی فراهم آورد. مانند آنچه برای روغن در سطح معاونین وزارت صمت در دولت قبلی رخ داد و پرونده این مسئول دولتی هم اکنون توسط سازمان های امنیتی در حال بررسی است.

۹. بزرگ شدن اقتصاد غیر رسمی کشور: یکی دیگر از آفات اختلاف قیمت یک کالا در دو بازار شکل گیری بازار آزاد یا به عبارتی دقیق تر بازار سیاه است که هیچ گونه وجه رسمی ندارد و صرفاً باعث بزرگ شدن اقتصاد زیرزمینی کشور میشود.

۱۰. قیمت نسبی پایین نان و فرآورده های آردی: باتوجه به پایین نگهداشتن دولتی قیمت نان و فرآورده های مربوطه نسبت به قیمت سایر کالاها، طبیعی است که اولاً بخش زیادی از این محصولات که از قیمت نسبی نازلی برخوردارند اتلاف شود و بخش عمده ای نیز در مسیرهای نامتعارف مانند جایگزینی نان خشک با خوراک دام و طیور به هدر رفت.

نکات تکمیلی

- در ایران حدود ۳۹۰ شرکت آردسازی مجوز فعالیت دارند و بیش از ۹۰ هزار واحد خانوایی فعالیت می‌کنند که همگی جزو بخش خصوصی هستند.
- دولت همیشه حاضر با شعار حمایت از مصرف‌کننده و با هدف جلوگیری از رشد قیمت باعث شده چرخ این بنگاه‌های اقتصادی نچرخد و مصرف‌کنندگان هم برای تامین نیاز خود با مشکلات متعددی مواجه شوند.
- برای مثال، در تولید آرد هم به دلیل دریافت گندم یارانه‌ای، قیمت‌گذاری دولتی انجام می‌شود که انگیزه سرمایه‌گذاری برای ارتقای تولید و تکنولوژی را در این صنعت از بین برده به طوری که طی سال‌های اخیر شاهد رشد واردات گندم به کشور هستیم.
- تنها در سال ۹۹، دولت با خرید تضمینی گندم و فروش آرد به قیمت یارانه‌ای، بیش از ۳۵ هزار میلیارد تومان یارانه پرداخت کرده که این مبالغ می‌توانست در جای درستی خرج شود نه اینکه با توزیع رانت فرصت سودجویی را برای دلالان فراهم کند.

منابع

- اتاق بازرگانی صنایع معدن و کشاورزی استان خراسان رضوی، چالش ظرفیت خالی کارخانجات آرد و موانع پیش روی کسب و کارهای کشاورزی در خراسان رضوی، جمعه، ۲۷ فروردین ۱۴۰۰
- اتاق بازرگانی صنایع معدن و کشاورزی استان خراسان رضوی، تکرار چالش کمبود شکر، در پیک نیاز صنایع تبدیلی خراسان رضوی، ۲۰ شهریور ۱۴۰۲
- اتاق بازرگانی صنایع معدن و کشاورزی ایران، اعتراض فعالان صنعت آرد از تثبیت هفت ساله قیمت، آذر ۱۴۰۰
- فارس پلاس، چالش‌های ۱۰ گانه تداوم روند فعلی یارانه آرد/ دولت به دنبال توزیع هدفمند یارانه‌ها است، اردیبهشت ۱۴۰۱
- شبکه روستیران، نگاهی به چالش‌های زنجیره تولید گندم، آرد و نان، آذر ۱۳۹۹
- خبرگزاری تسنیم، امکان توسعه صادرات آرد با ورود بخش خصوصی به واردات گندم، آبان ۱۳۹۸
- اقتصاد سبز آنالاین، وضعیت صنعت آرد در هاله‌ای از ابهام، خرداد ۱۴۰۱
- خبر آنالاین، نرخ دستوری چه بر سر صنعت آرد و نان آورد؟ چرا تولید نان صرفه اقتصادی ندارد؟، شهریور ۱۴۰۲
- راهنمای کاربر خریدار سامانه فروش آرد سایر مصارف، شرکت تاژان سیستم، شهریور ۱۳۹۷
- معاونت غذا و دارو، مروری بر فرآیند تولید آرد گندم، آذر ماه ۹۵
- پژوهش و سازندگی در زراعت و باغبانی، بررسی اجمالی مشکلات فرآیند و سامانه گندم —آرد—نان با تاکید بر نقش ذخیره سازی، شماره ۶۰، پاییز ۱۳۸۲
- <https://www.trademap.org/Index.aspx>

